

Ik maak hands dus ik besta

Herman Franke portretteert zichzelf als jonge man en als een ander

In Herman Franke's nieuwe boek is er steeds afwisseling tussen de uit het leven gegrepen anekdote en lichtvoetige bespiegeling. Wil de echte Franke intussen opstaan?

Herman Franke: *Uit het niets*
Voorbij ik en waargebeurd. Deel 1.
Podium, 258 blz. € 19,50

JANET LUIS

De vergelijkingen waren bepaald vleiend na de verschijning van *Wolfstonen* (2002), de vorige roman van Herman Franke. Men zag in hem een Zuid-Amerikaans vertel talent. En een Griekse tragedieschrijver. En ook een verwant van Virginia Woolf, James Joyce, Hugo Claus, Thomas Rosenboom, Eugène Sue en Emile Zola. Zijn nieuwe roman, *Uit het niets*,

zal ook wel weer allerlei associaties oproepen. Te denken valt aan *Moby-Dick* van Herman Melville, openingszin: 'Call me Ishmael'. Franke begint zijn verhaal met de zin 'Noem me ik'. Hij plaatst zich daarmee in de traditie van de grote vertellers, maar die keert hij ook weer meteen half de rug toe, want het is natuurlijk raar om ik genoemd te willen worden. Gaandeweg dringt zich ook een overeenkomst op met James Joyce. Op grillige en fragmentarische manier geeft Franke een zelfportret als jongeman. We maken hem, in snelle afwisseling, mee als kind, als puber, als student, als minnaar en als volwassen schrijver.

In al die verschillende levensfasen ontpopt hij zich steeds opnieuw als iemand die zich onderscheidt van het gezelschap waarin hij verkeert, als 'een eenzame, naar eenwording hunkerende verbijzondering'. Ofwel, zoals schele Henkie, een van zijn vroegere Groningse straatvriendjes, het wat eenvoudiger uitdrukt, als ze elkaar na jaren weer eens tegenkomen: 'Doe wast altijd al 'n apaarde'. (Jij was altijd al een geval apart.)

Is Franke nu dan toch, na zes werken van pure fictie, bij het door hem zo gehate genre

We hebben, vrij naar Parmenides, geen haast, wat gebeurd is, verdwijnt, wat uit het niets lijkt te komen, was er al, alles wat gebeuren zal, gebeurt, en het gebeurt allemaal tegelijk en steeds weer. [...] Wie schrijft moet niet proberen alles tegelijk te vertellen, en wie leest moet geduld hebben, want wie alles tegelijk wil vertellen, vergeet het wezenlijke en wie ongeduldig leest, mist het wezenlijke.

Uit Herman Franke: *Uit het niets*

van de autobiografische roman aanbeldend? Een beetje wel, denk ik, want de naamloze hoofdpersoon van *Uit het niets* heeft het een en ander gemeen met zijn geestelijke vader: zelfde leeftijd, opgegroeid in een katholiek middenstandersgezin aan de rand van de rosse buurt, schoolgegaan op een chique middelbare school in Haren, afgestudeerd in de criminologie. Ook wordt met enige regelmaat verwezen naar en geciteerd uit eerder werk van Franke.

Toch moet het autobiografische gehalte van de roman niet overdreven worden. De waarheidsgetrouwheid van veel episodes lijkt mij niet erg groot. Er is hier een man aan het woord die graag wil vertellen, maar ook weer niet honderduit. Hij houdt veel slagen om de arm. 'Ja', zegt hij bijvoorbeeld plagerig, 'ook over mijn broer en mijn moeder kom ik nog wel te vertellen.' Of: 'Nee, over mijn zuster is het laatste woord nog niet gezegd.' Ook uit de episode over de eerste herinnering blijkt dat waarheid maar een be-

jongeman zich af wat hem bezielde. 'Ik had helemaal geen hands willen maken en toch had ik het gedaan, dus ik wilde eigenlijk wat ik niet wilde. Maar wie was ik?'

Hier zien we dan hoe een kleine anekdote wordt gebruikt om een filosofische vraag te stellen. Valt deze ik wel samen met zichzelf of is hij eigenlijk iemand anders? Is hij 'voorbij ik'? Ook is er het verhaal over de vervaarlijke Jan Schut, de schrik van het Groningse Zuiderdiep. Hij werpt zich op als beschermeling van de frêle ik-figuur, die daar niet onverdeeld blij mee is. Dat mondt uit in een bespiegeling over de vraag wat beter is: zich aanpassen en onzichtbaar worden of zich toch maar onafhankelijk en kwetsbaar opstellen als eenling.

Steeds is er afwisseling tussen uit het leven gegrepen anekdote en lichtvoetige bespiegeling. Zoals de eerder genoemde voetballer maar achter de bal bleef aanjagen, zo jaagt de verteller in deze roman op een ogenschijnlijk weinig doelgerichte manier en in een ademloze stijl achter de grote levensvragen aan. Het zogeheten 'sluiplopen' (beter bekend als schipper-mag-ik-overvaren), een opwindend spel uit zijn jeugd, brengt hem op de kwestie van stilstand en beweging. Kan iets veranderen en tegelijk hetzelfde blijven? Kan iemand roerloos stilstaan en toch wel degelijk vooruitkomen? En is het mogelijk dat er van alles tegelijk gebeurt, hoewel wij dat niet kunnen waarnemen met onze beperkte blik? De meest uiteenlopende zaken zetten hier steeds tot vragen aan: een naaktschilderij van Courbet, vechtende honden in het park, het oplaten van een vlieger.

Lang niet alles is te begrijpen, zo moet wel de uitkomst zijn van dit boek, maar het klinkt nergens treurig, of zelfs maar gelaten. Op half montere, half bijterige toon jongleert Franke hier met observaties, herinneringen, anekdotes, nieuwsfeiten, wereldraadsels, sociale vraagstukken en met verhalen over zichzelf en anderen. Hoog en laag moeten op gelijke voet naast elkaar staan, vindt de verteller: 'Wie de loop van de planeten bestudeert, ziet niet dat zijn schoenen ongepoetst zijn.'

In *Uit het niets* probeert Franke ruimte voor zichzelf te scheppen. In zijn eenmansuniversum kan een jongen zich misschien ooit nog wel een handsbal permitteren zonder afgefloten of gemolesteerd te worden. Noli me tangere. Dat zou het motto van deze levendige roman kunnen zijn. Raak me niet aan. Of, in de net iets snauweriger trant van Frankes moedertaal: 'Blief van mie of.'

Voor een interview met Franke (in de talkshow *Lezen & cetera* van 28 okt.) zie nrc.nl/boekenblog

Herman Franke Tekening Peter van Dongen

Wie planeten bestudeert,
ziet niet dat zijn
schoenen ongepoetst zijn

trekkelijk begrip is. Op verzoek van een journaliste vertelt hij over een bijna-dood-ervaring, in een sloot. Maar even later schudt hij nog een paar andere al even authentieke eerste herinneringen uit zijn mouw, omdat hij het gevoel krijgt dat ze eigenlijk iets anders had willen horen.

Uit het niets is het eerste deel van een romanproject dat 'Voorbij ik en waargebeurd' heet. Het zal uit ten minste twee delen bestaan. Een aardige voetbalanekdote uit het boek kan duidelijk maken wat Franke met die vreemde ondertitel bedoelt. We zien een verbeterde speler aan het werk die ijverig, maar weinig doelgericht achter elke bal aanrent, of die bal nu in is of uit. Hij wordt daarvoor liever niet aangespeeld door zijn teamgenoten. In een wanhopige poging om toch deel te nemen aan de wedstrijd, geeft hij een bal die toch al in het doel zou zijn verdwenen, nog een tikje van zijn vingertoppen mee. Het doelpunt wordt natuurlijk afgekeurd. Voor zijn eigen veiligheid haalt de trainer hem gauw naar de kant, al zal hij uiteindelijk niet ontkomen aan een pak slaag van zijn woedende medespelers. Vertwijfeld vraagt onze